

SZENT ATANÁZ GÖR. KAT. HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA
INSTITUTUM SANCTO ATHANASIO NOMINATUM

ATHANASIANA

56

Nyíregyháza
2023

ATHANASIANA
a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola folyóirata

Alapítva 1995-ben

Főszerkesztő:
Ivancsó István

A szerkesztőbizottság tagjai:
Janka György, Szabó Péter, Véghseő Tamás, Vincze Krisztián

A szerkesztőség címe:
Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
H 4400 Nyíregyháza
Bethlen G. u. 13–19.
Tel./Fax: +36/42/597-600
www.szentatanaz.hu
szentatanaz@szentatanaz.hu

Postacím:
H-4401 Nyíregyháza, Pf. 303

Felelős kiadó:
dr. Odrobina László mb. rektor

© Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2023

ISSN 1219-9915

Megrendelhető a fenti címek bármelyikén
Az egyes számok ára: 1.000 Ft

Katekézis az Egyházzól

TARTALOM: 1. Elöljáróban; 2. Az evangélium és az Egyház kapcsolata; 3. Egy „engedélyezett kiviteli tervdokumentáció” vázlata egy ház (az Egyház) építéséhez; 3.1. Az Egyház: Betlehem – a kenyér háza; 3.2. Az Egyház: Betesda – az irgalmasság háza; 3.3. Az Egyház: Betánia – a szegények háza; 3.4. Az Egyház: Betfagé – a függék háza; 3.5. Az Egyház: Betsaida – a halászok háza; 3.6. Az Egyház: Betabara – a révész háza; 4. „Nigra sum, sed formosa” – Az épület hibái, a hold krátere; 5. Záró gondolatok.

LÁSZLÓ OBÁGY: Catechism About the Church

Whether one reviews the relevant literature, religious education textbooks or the practice of catechism, one may conclude that teaching about the Church is not present in our catechism with due emphasis. Given the importance of the subject, this omission is not only unfair but (intrinsically) dangerous as well: In the absence of ecclesiological knowledge and without a correct and firm concept of the church, the popular and always fashionable-sounding slogan of ‘yes to Jesus – no to the Church’ poses a considerable risk to not only young individuals with faith lacking depth but also those committed to the message of the Gospel, on the path to imitating Christ. The points presented in the study, on the one hand, highlight the need to fill this gap and, on the other hand, seek to offer a model: an attractive concept of the Church based on evangelical spirituality and suitable for pragmatic transmission in catechetical praxis.

1. Elöljáróban

Akár a vonatkozó szakirodalmat, akár a hittankönyveket vagy a hitoktatási gyakorlatot tekintjük át, természetesen megállapíthatjuk, hogy az Egyházzól szóló tanítás nincs jelen megfelelő hangsúllyal a katekézisünkben. A téma fontosságát tekintve ez a mulasztás nem csupán méltatlan, de (ön)veszélyes is: egyháztani ismeretek, illetve helyes, szilárd egyházkép nélkül ugyanis a „Jézus Krisztus igen, Egyház nem” populáris, de mindig divatosan hangzó szlogenje időzített bomba lehet, komoly kockázatot jelenthet nem csupán a hitében felületes, de még az evangélium üzenetével elköteleződő fiatal számára is Krisztus-követése útján.¹ Az alábbiakban felvázolt gondolatsor egyrészt felhívja a figyelmet e hiátus pótlására, másrészt igyekszik felmutatni egy modellt, egy vonzó, evangéliumi lelkeségen alapuló és a

¹ Ez a szlogen kétféle módon is megjelenik. A „Jézus igen, Egyház nem” mottó szerint a názáreti Jézus – mint egy erőszakos rezsim ártatlan áldozata vagy mint naiv szeretet-forradalmár – rokonszenves alakja a történelemnek; nagy ember, kiváló történelmi személyiség, de nem több. A „Krisztus igen, Egyház nem” megfogalmazás még erőteljesebb kétségről árulkodik: ebben a mondatban az a kétely rejlik, hogy a názáreti Jézust Krisztusnak, azaz Messiásnak vallók számára sem egyértelmű, szükség van-e Egyházra a Krisztusba vetett hitük megéléséhez.

kateketikai praxis során gyakorlatiasan közvetíthető egyházképet, s átadni egy sajátos megközelítést, egy „engedélyes tervdokumentációt” – vagy legalább annak vázlatát – az egyházépítéshez.²

2. Az evangélium és az Egyház kapcsolata

Jézus nem diktálta a Hegyi Beszédet; az apostolok nem jegyzeteltek, amikor a Mester beszélt. Útinaplót sem vezettek, nem jutott eszükbe papír(usz)ra vetni az átélt eseményeket. Amikor – a pünkösdi eseményt követően – kiléptek az emeleti teremből, nem könyvet, nem olvasásra szánt, bekötött írásművet adtak az érdeklődők kezébe, hanem szóban mondták el mindazt, amit hallottak és láttak, amit Jézussal megélték, amit tőle hallottak. Az evangélium első meghirdetése – a kérüγμα – tehát nem írásba foglalt szöveg, hanem szóbeli tanúságtétel. Akik ezt a tanúságtételt elfogadták, akik hittek a tanítványoknak, azok hétről hétre összegyűltek: egy szív, egy lélek voltak, „állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben és az imádságban” (ApCsel 2,42). Már élt és virult a krisztushívók közössége, már létezett a szóban áthagyományozott örömmüzenetből élő Egyház, amikor igénnyé vált ennek az örömmüzenetnek az írásba foglalása. Egyszerűen, frappánsan, szemléletesen megfogalmazva: a leírt evangélium az Egyház ölen keletkezett.³

Az Egyházzól szóló katekézis alapvető feladata ennek a ténynek a tudatosítása. Szükséges, de nem elégséges azt tanítanunk, hogy az evangéliumot kétezer éve az Egyház őrzi; ennél többről van szó. Azt kell tanítanunk, hogy az általunk ma ismert, leírt evangéliumnak az Egyház a bölcsője; hogy maga a szóban hirdetett, az eucharisztikus közösség keblén áthagyományozódó tanítás az evangélium élő és éltető üzenete, és ez időben megelőzi a textust.⁴ A leírt evangélium az Egyházban

---

² Témánk aktualitását kiemeli és az Egyházzól szóló tanítás kateketikai megközelítésének fontosságát még inkább kihangsúlyozza a Ferenc pápa által meghirdetett, a világegyházban zajló szinodális folyamat, amely – meglátásunk szerint – kifejezetten igényli e tematika katekézishez kötődő újragondolását.

³ Kiváló szemléltetése állításunknak a kopt keresztények egyik ismert, bőrből font kereszt-ábrázolása, amelyben a kereszt ágait adó tizenkét kövecské négy, középen elhelyezkedő kövecskét fog közre. (Pl. <https://philippi-collection.de/wp-content/uploads/2019/10/Philippi21.png>; <https://lh3.googleusercontent.com/NRTsf0PO8casTSUyclGXPaxASEaBNBvQWNOSgM9YIUe9nDph3uq743Pdysq-J21DB7X0VM6iazAuEHcMR4eAJdFAV22gclGzwOJ4vRq>; <https://elmalakbookshop.com.au/shop/church-vestments/priest-vestments/leather-cross-necklace-small-7x6-5cm/>) Az apostolokra, illetve az evangéliumokra utaló számok jelentése nyilvánvaló. Az üzenet, amit e beszédes keresztjel közvetít, ugyanaz, mint amit fentebb megfogalmaztunk: a leírt evangélium az (apostolokra épült) Egyházban, az Egyház ölen keletkezett; az evangélium – fogalmazzunk ezzel az egyértelmű bizonyossággal –, a leírt evangélium az Egyházé.

⁴ Megerősíti, alátámasztja meglátásainkat Fodorné Nagy Sarolta kiváló gondolatsora az Egyházzól mint elbeszélő közösségről. A református (tehát a *sola scriptura* elvében gondolkodó) teológus szerint „az elbeszélésnek kulcsfontosságú helye van a katechézisben, mindenekelőtt azért, mert a kereszténység lényege is az elbeszélés, a megértett istencsodák elmondása, továbbadása, elmesélése”. A szerző

keletkezett, az Egyházé, ezért Jézus Krisztus és az Egyház elválaszthatatlan egymástól; a Jézus Krisztussal való találkozás autentikus helye az Egyház.⁵

Akinek a szívében ez az állítás, az Egyház és az evangéliumok kapcsolatának e történeti megalapozottságú, racionális igazolása, magától értetődősége bizonyossággá válik, az hitének fejlődése, szentségi életének kegyelmi ereje és egyházképének gazdagodása révén rá fog ébredni a Krisztus-Test misztériumának mélységére is, és intézményen túli valóságában látva valóban Anya-szentegyházként fog tudni tekinteni rá; így fogja értékelni erejét és szentségét, így fogja irgalommal szemlélni s viselni gyöngeségeit, így fogja érett, szenvedélyes szeretettel szeretni, tudva, hogy az Egyházban – még a sebeiben is – a tovább élő Krisztust szereti.⁶

3. Egy „engedélyezett kiviteli tervdokumentáció” vázlata egy ház (az Egyház) építéséhez

Az Egyházzól szóló katekézisnek az alábbiakban leírt, sajátos nézőpontból történő megközelítését az *egyház* kifejezés második részére, a *ház* szóra koncentrálna fogalmazzuk meg.⁷

„Az egyház elnevezés a görög *küriakon* szóból, »az Úr házá«-ból ered. Ezt vette át az angol *Church*, a holland *kerk*, a német *Kirche*. A magyar egyház szó az *egy* = *szent* szó egykori jelentését őrizte meg; az egyház tehát »szent ház«, templom”.⁸

---

előbb az Ótestamentumra fókuszálva kifejti, hogyan rajzolódik ki kristálytisztán az elbeszélés szerepe, megtartó ereje a nép és ezzel együtt a kultuszi közösség kötelékében, megállapítja, hogy „az ószövetségi nép valóban elbeszélő közösség”. Ezt követően konstatálja, hogy „az ősegyházban ugyanez történik”, majd részletesen ír arról, hogy a kérésigma nem írott szöveg, hogy az első keresztényeknek nincs saját Bibliájuk, hogy miként beszélnek el, hogyan adják tovább a hívők a Jézus-történeteket. Vö. FODORNÉ NAGY, S., *A katechetikai kommunikáció problémái*, Budapest 1996, 95 kk.

⁵ Ezt az üzenetet természetesen nem könnyű átadni a lázadó korban lévő fiataloknak, akik jobbára előre-gedett, megcsontosodott intézménynek látják, és gyakran illetik súlyos – olykor igazságtalan, gya-korta jogos – kritikával az Egyházat. Erről a későbbiekben szólnunk még, az azonban nyilvánvaló, hogy katekézisünkben egyértelmű és határozott állítás kell legyen Jézus Krisztus és az Egyház egy-betartozásának bizonyossága. Ezzel egyrészt kihúzzuk a talajt, a hivatkozási alapot az evangéliumok keletkezésének folyamatát és az Egyház kétezer évét nagyvonalúan átlépő neoprotestáns gyülekeze-tek vonzása alól, másrészt kifejezzük a bizalmunkat és bátor, fiatalos szóval hívjuk a fiatalokat, vál-lalva a „kétoldalú képviseletet”, a „Fiatalok, ti vagytok a jövő Egyház!” és a „Fiatalok, az Egyház a ti jövőtök!” örömteli kettősségét.

⁶ A „szenvedélyes” kifejezés semmiképp sem valamiféle elvakult, fanatikus, vakbuzgó, a gyarlóságokról tudomást nem vevő vagy azokat bőszen és álságosan tagadó elfogultságot jelöl. Ez a szó a hitbeli el-kötelezettségéből fakadó bizonyosságra utal, a keresztet, áldozatot is vállalni képes, rendíthetetlen szeretetre, az életre szóló hűségre az Egyházban tovább élő Krisztus iránt. Akár úgy is fogalmazha-tunk: ez a kifejezés az értelem mellett egy szívvel is megélt „egzisztenciális egyházztan” felé mozdít el bennünket.

⁷ Ez a koncentrált aspektus hordozhatja ugyan az egyoldalúság veszélyét, ezt azonban meglátásom szerint felülírják karakteres megközelítésünk értékei.

⁸ <http://lexikon.katolikus.hu/E/Egyh%C3%A1z.html> – [Letöltve 2022.03.14.] A *Katolikus Lexikon* állítását megalapozza és megerősíti a nyelvészettudomány: „A kereszténnyé vált török eredetű vallási tar-talmú szavak közül igen fontos egy azonos töre visszamenő szócsalád, amelynek kiindulópontja az

Az *Egyház* szóban tehát az *egy* nem számnévként vagy határozatlan névelőként van jelen, hanem a *szent* jelentéstartalmában. Az *Egyház* jelentése: *szent ház*. Ez az etimológiai háttér jogosít fel bennünket arra, hogy kateketikai lehetőségnek tekintsük az evangéliumi helyszínek („házak”) és az Egyház alább részletezett összevetését.

Palesztina sok településnévében felfedezhető ugyanis a *bét* (*ház*) szó. Ezeket a – *bét* (*ház*) szavakat tartalmazó – településneveket s az ott zajlott evangéliumi történéseket gondoljuk végig az alábbiakban, a *Betlehem* („a kenyér háza”), *Beteszda* („az irgalmasság háza”), *Betánia* („a szegények háza”), *Betfagé* („a fügék háza”), *Betsaida* („a halászok háza”), *Betabara* („a révész háza”) szavak jelentéstartalmának felhasználásával. Az *egyház* – *szent ház* nyelvi összefüggése, illetve a Palesztina területén található evangéliumi helyszínek nevében rejlő *bét* (*ház*) szó egybevetése adja tehát azt a – talán kissé leegyszerűsített, katekézishez „méretezett”, de hiteles ekkleziológiai spiritualitást közvetíteni képes – gondolatsort, amely praktikus, közérthető és jól használható „engedélyes tervdokumentációt” – de legalábbis szerény tervvázlatot mindenképp – jelenthet egy ház: az Egyház építéséhez.⁹

3.1. Az Egyház: *Betlehem* – a kenyér háza

Szent Máté és Szent Lukács evangéliumának tanúsága szerint *Betlehem* Krisztus Urunk születésének helyszíne, Isten Fia megtestesülésének megszentelt helye. Gondolatainkban a karácsonyi misztériumból is merítünk, de mondandónk kifejtéséhez alapvetően a *Betlehem* név „kenyér háza” jelentését tartjuk szem előtt.¹⁰

3.1.1. „Meg van írva: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden tanítással is, amely az Isten szájából származik” (Mt 4,4). Az Egyház *Betlehem*: a kenyér, az

---

ed, *id* szó lehetett, és »megszentelt, szent, tiszteletben álló« volt a jelentése. Ezt találjuk az egyház »szent hely, épület« – azaz »templom« jelentésű – szóban” https://www.nyest.hu/hirek/romai-keresztynseg-latin-eredetu-szavak?force_desktop Letöltve: 2022.3.10. – Sándor Klára nyelvész, turkológus szerint egyébként ez az előtagja az idnap »megszentelt nap« szóösszetételnek is, amit ma ünnep alakban használunk, és ez a töve az »ünnepel« jelentésű *ül* szónak, amely eredetileg *üidl* volt; ezt találjuk az ünnepet *ül* kifejezésben, és valószínűleg ebbe a szócsaládba sorolható az *üidül* s vélhetően az *üdvözül* is.

⁹ Amikor valaki családi házat épít, több száz títusterv áll a rendelkezésére. Egyiknek a stílusa, a homlokzata, a külleme megragadó, a másiknak a környezetbarát kialakítása vagy a praktikuma szimpatikus, megint másiknak a belső elrendezése tetszhet; nem könnyű választani. A legtöbb építkező túllép a títusterveken, s inkább egyéni elképzelést valósít meg; szeretné a házát „személyre szabottan” megépíteni. – Dokumentációnk nem akar „títusterv” lenni; az egyházépítésben sincs uniformis-kényszer. Gondolatsorunk azokat a legfontosabb „házépítési elemeket” tartalmazza, amelyek segítik az építőket a biztos megalapozáshoz szükséges fundamentum közös komponenseinek, releváns összetevőinek felismerésében és beépítésében; a terv azonban a megvalósítás során válik valósággá. És ez a valóság sokkalta szebb, gazdagabb, színesebb, evangéliumibb evidenciát rejthet, mint egy szürke tervdokumentáció; hisszük, hogy a Lélek inspirálta egyházépítés a Tervező valódi csodája lehet. Belakva meg aztán még inkább...

¹⁰ A későbbiekben is hasonló lesz a módszerünk: utalunk a helyszín konkrét evangéliumi eseményére, de – azon túllépve – a földrajzi hely nevének jelentéséből kiindulva keressük lényegi mondandónkat.

Ige kenyérének háza; elsődleges feladata az evangélium üdvözítő üzenetének továbbadása, Isten igéjének hirdetése.

Az „üdvözítő üzenet”, vagyis az igehirdetés kérügmaticus mozzanata, amelynek prioritását az új kateketikai direktórium kiemelten hangsúlyozza,¹¹ már a betlehemi történetben egészen nyilvánvalóan jelen van. Mind Máté, mind Lukács evangélista leírásában egyértelmű, hogy a karácsonyi eseményt az evangélisták a húsvét fényében fogalmazzák meg. Leegyszerűsítve: karácsonyukat átjárja a húsvét. Máté az Immánuel-jövendölést teszi üzenete középpontjává, Lukács pedig Úr Krisztusnak nevezi a betlehemi gyermeket; ez nem más, mint az ősegyház húsvéti hitvallása.¹² Első perctől a harmadnap bizonyossága az a krédó, amely az Egyház alapja, az Egyház élete; erről árulkodik a mögöttünk lévő kétezer esztendő Mátyás megválasztásától és Fesztusz elejtett mondatától az *Evangelii gaudium* sugárzó örömeig. Húsvét üdvözítő üzenete a betlehemi kenyér.¹³

3.1.2. „Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér. Aki e kenyérből eszik, örökké él. A kenyér, amelyet adok, a testem a világ életéért” (Jn 6,51). Az Egyház Betlehem, a kenyér háza: életének középpontja a mennyből alászállott élő kenyér, az Eucharisztia ünneplése.

Amikor a katekézis célját úgy fogalmazzuk meg: a cél nem ismeretek átadása vagy életvezetési tanácsok közvetítése, hanem „bevezetés az Egyház életébe”, akkor korántsem épületre, templomra, intézményre gondolunk csupán. Sokkal inkább arra a mély evangéliumi örömmel átjárt iniciációs folyamatra, amelyet Alexander Schmemmann az „ízleljétek és lássátok” zsoltár-idézzel (mintegy a *katekézis* szó szinonimáját jelentő kifejezéssel) szemléltet, és amely az Egyház szívébe, a titkok titkába, az Eucharisztia misztériumába avat be.¹⁴

Az Istenszüdő templomba vezetésének ikonja a gyermek Máriát többször kétszer ábrázolja.¹⁵ Előbb a kép középső részén, amikor Zakariás átveszi őt a szülőktől. De

¹¹ Vö. ÚJ EVANGELIZÁCIÓ PÁPAI TANÁCSA, *A katekézis direktórium*, II/57–60, Budapest 2022, 52–54.

¹² János nem ír ugyan gyermekségtörténetet, de prológusa megfogalmazásában – a megtestesülés misztériumáról szólva („az Ige testté lett” /Jn 1,14/) – nála is a harmadnap tapasztalat, az Egyház hitében megvallott húsvéti krédó köszön vissza. Itt jegyezzük meg, hogy amikor a keleti egyház ikonográfiája a betlehemi barlangistálló ábrázolásában Arimateai József barlangját sejteti (a gyermek Jézust nem jászolba, hanem sírba, nem pólyába, hanem gyolcsba fektetve), ugyanezt a látásmódot valósítja meg: húsvétal átjárt, húsvétban fogalmazott, kérügmaticus karácsonyi üzenetet közvetít.

¹³ Mátyás apostollá választásakor így hangzik a cél: hogy velünk együtt tanúskodjék Krisztus feltámadásáról (vö. ApCsel 1,22). Fesztusz helytartó pedig akarva-akaratlan a kereszténység lényegét fogalmazza meg, amikor Pál apostolról azt mondja: van egy vitája a zsidókkal egy bizonyos halott Jézust illetően, akiről Pál azt állítja, hogy él (vö. ApCsel 25,19). Ferenc pápa *Az evangélium öröme (Evangelii gaudium)* című apostoli buzdítása 2013-ban jelent meg; írásának szavai, mondatai, egész szemlélete a húsvét mindent átjáró örömét hirdeti.

¹⁴ Vö. SCHMEMMANN, ALEXANDER, „Liturgia és hitoktatás”, in *Liturgia és élet*, Zsámbék 1997, 9–21.

¹⁵ Az Istenszüdő templomba vezetése a keleti egyházban november 21-én megült nyilvános ünnep. Hátere a Jakab-ősevangélium leírása, in VANYÓ LÁSZLÓ (szerk.), *Apokrifek*, (Ókeresztény Írók 2.), Budapest 1980, 328–343. Van olyan ikon is, amelyen háromszor látjuk Máriát: a templomba lépéskor, a

az ikon felső sarkában újra ott látjuk Máriát, immár a szentélyben, ahol angyal táplálja. A misztériumba való bevezetés legszebb képi ábrázolása ez: a templomhajóban a katekumen befogadásának és tanításának mozzanatát láthatjuk, a szentélyben angyali kenyérrel táplált gyermekben pedig az iniciációs folyamatot végigjárt, a misztérium teljességében részesülő, a beavatott, immár az Eucharisziát magához vevő katekument ismerhetjük fel.¹⁶

3.1.3. „Ti adjatok nekik enni!” (Mk 14,16) Az Egyház Betlehem, a kenyér háza: alapfeladatai között kitüntetett helye van a diakóniának, a mindennapi kenyér szolgálatának is. Ez a megélt szolgáló szeretet hitelesíti a hitet, a tanítást; ez jelzi, hogy az evangéliumi elkötelezettségből, a krisztusi példa komolyan vételéből élet fakad. Az „éheztem és ennem adtatok...” ráadásul minderre az ítélet kritériumaként figyelmeztet.¹⁷

A szolgálat az Egyházban elsődlegesen az emberek üdvösségének szolgálata. De nem lehet úgy munkálni az üdvösséget, hogy a földi igényeket nem vesszük figyelembe. Diakóniánk ugyanakkor mégsem csupán humanitárius jótékonykodás; abban (amint azt a méltatlanul mellőzött *alamizsna* szó kiválóan példázza) Isten lehajló és közénk jött szeretetének folyama árad s köt össze – általunk is – eget és földet.¹⁸ Az Egyház minden szociális jellegű feladatvállalását ez a minta határozza meg, ez a szellemiség, ez a háttér az alapja; szociális intézményeink mindennapjait és személyes szociális elkötelezettségünket is ez a lelkiesség alakítja.

Adottság s egyúttal feladat tehát, hogy az Egyház: Betlehem, ahol az Ige és az Eucharisztia kenyere táplál, a mindennapi kenyér pedig megosztatik.

---

templom közepén, illetve a szentélyben. A hármasképi ábrázolás még látványosabban jelzi a mögöttes kateketikai tartalmat, az iniciációs folyamatot.

¹⁶ „A *Panis Angelicus* az Eucharisztia egyik neve, a lelki táplálék természetfölötti jellegét hangsúlyozza”. *Magyar Katolikus Lexikon*, in <http://lexikon.katolikus.hu/P/Panis%20Angelicus.html> – [Letöltve: 2022. 03. 14.] Aquinói Szent Tamás *Sacris solemnibus* himnuszának zenei feldolgozása, César Franck közismert *Panis Angelicus* himnusza – amely a világhálón számtalan művész előadásában elérhető – témánk méltó hittanórai szemléltetése lehet.

¹⁷ Vö. Mt 25,31–46.

¹⁸ A Szeptuaginta ritkábban a hűséget, irgalmat, szeretetet jelentő *hēsēd*, gyakrabban az igazságosságot, jóságot jelentő *šēdakah* szót fordítja ελεημοσύνη-vel. A görög szó jelentése: irgalom, könyörület, jótékonyosság. Elsősorban Isten ember iránti irgalmasságára vonatkozik (vö. Zsolt 24,5; Iz 59,16), csak másodlagos jelentése az ember embertársa iránti könyörülete (vö. Ter 47,29). A szó eredeti, elsődleges értelme azt mutatja, hogy az *alamizsna* köznapi értelemben, az embertárs iránti jóság megnyilvánulásaként sem egyszerűen emberbaráti segítség a Bibliában, hanem Isten megnyilvánulásainak – irgalmának, könyörületességének – utánzása: ő tett tanúságot először az ember iránti jóságáról. S mivel az embertárs iránti könyörület csak úgy hiteles, ha tettekben nyilvánul meg, a tettek között pedig előkelő helyet foglal el a szűkséget szenvedők anyagi támogatása, ezért az *alamizsna* szó jelentése egyre inkább a szegények anyagi megsegítésére korlátozódott. Bár az Ószövetség késői könyvei még ismerik Istennek az ember iránti ελεημοσύνη-jét (vö. Dán 9,16; Tób 3,2; Sir 16,14; 17,29), a szó ezekben az írásokban már legtöbbször a szegények segítésére, a nincstelenek iránti könyörületre vonatkozik (vö. Tób 4,7–12.16). Ebben a jelentésében az *alamizsna* – a böjttel és az imádsággal együtt – az ószövetségi vallásosság alappillére, s értéke az Újszövetségben is megmarad (vö. Lk 12,33; 16,9; 18,22; ApCsel 9,36; 10,2.4.31; 24,17).

3.2. Az Egyház: Beteszda – az irgalmasság háza

Beteszda fürdőjénél az Úr Jézus – Szent János evangéliumának tanúsága szerint – egy harmincnyc elve beteg embert gyógyított meg (vö. Jn 5,1–15). A konkrét eseményt felidézve, de – koncepciónknak megfelelően – elsődlegesen a helységnevé jelentésére figyelve (*Beteszda = az irgalmasság háza*) fogalmazzuk meg itt is mondan-dónkat.¹⁹

3.2.1. Témánkhöz kapcsolható mozzanatnak tekintjük, s ezért megemlítjük a fürdőtónak az evangéliumban említett leírását, amely szerint a Juh-kapunál lévő, a jánosí információt pontosan igazoló régészeti ásatások révén ma is látható fürdő öt oszlopcsarnokból állt. Ezekben tolongott s kereste a gyógyulását sok-sok betegtársával együtt a harmincnyc elve béna ember. Az allegorikus értelmezést kedvelők számára adott az interpretáció: az öt oszlopcsarnok az öt könyvből álló Törvényt, a Tórárt jelképezi, amelyben azonban hiába keresi gyógyulását a beteg, a segítségre szoruló ember. Az öt oszlopcsarnokos fürdő, azaz az Ótestamentum adott ugyan, a bűnben elesett embert azonban alapvetően nem tudja meggyógyítani. Krisztus az, akire az Ószövetség embere vár, akinek ereje s hatalma van fel-emelni, meggyógyítani Ádámot. Ebben a megközelítésben lesz Beteszda igazán az „irgalmasság háza”; immár nem egy egyszeri, alkalmi gyógyítás helyszínékné, hanem az emberiség általános gyógyítását, megváltását, üdvözítését jelző ese-mény színtereként.²⁰

A beteszdaí történetnek ez az értelmezése írásunk eredeti, egy-ház-építési el-gondolásának vonatkozásában is ad támpontokat. Egyrészt újólag felhívja a figyel-

---

¹⁹ A *Beteszda* nevet hagyományosan a „kegyelem háza, irgalom háza, irgalmasság háza” kifejezéssel fordítják. Egyes Biblia-kommentárok a *Betzata* nevet részesítik előnyben (jelentése: „olajfa háza”), mások – a kumráni leletek alapján következtetve a héberes írásmódra – a *Beteszda* szó mögött a „ki-öntés helye” értelmet vélik felfedezni (pl. SCHWANK, BENEDIKT, *János*, Szeged 2001, 99). Témánk tekintetében ebbe a vitába belemenni értelmetlen polémia lenne, de annyit megjegyzünk: tartalmilag mind az *olaj*, mind a *kiöntés* kifejezés közel áll az itt megfogalmazott mondanókhöz.

²⁰ Az irgalmas szamaritánus példázatának jól ismert órigenészi, illetve a patrisztikában és liturgikus szövegeinkben is többször előkerülő allegorikus értelmezése köszön itt vissza. Órigenésznél „az ir-galmas szamaritánus példája nem csak az önzetlen, nemzetiségtől független felebaráti szeretet szép példája, hanem tágabban értelmezhető. A Jeruzsálemből Jerikóba induló ember Ádám, aki az égi Je-ruzsálemből lemegy a bűnös világba. A rablók a démonok. Megsebzik, vagyis bűnössé teszik, azon-ban nem hal meg; megmarad szabad akarata. Jézus az irgalmas szamaritánus, aki megváltja. A pap, aki elmegy mellette és nem segít: az ószövetségi törvény; a levita: a próféták. A teherhordó állat: Jé-zus emberi természete. A seibe öntött bor: a tanítás ígéje, ami összehúzza a sebet. Az olaj: ember-szeretetének és könyörületének jele. A fogadó az egyház, a fogadós az apostolok és a püspökök. Hogy a szamaritánus vissza fog térni, jelzi Krisztus második eljövételét”. SÖVEGES DÁVID, *Fejeze-tek a lelkiség történetéből*, Pannonhalma 1993, 21. Ugyanez a gondolat jelen van liturgikus énekeinkben is: „Elméjében elcsábítván Ádám, a rablók kezeibe esett, és lelkében megsebesülve minden ápolás nélkül meztelenül feküdt, és sem a törvényelőtti pap, sem a törvényutáni levita nem tekintett reá, csak egyedül te, nem Szamariából jövő, de Szűztől született Isten könyörültél rajta...” Részlet a nagyböjt 4. vas. alkonyati zsolozsmájából, in *Dicsérjétek az Úr nevét!*, Miskolc 1938, 682.

münket a bibliai cölöpök kétségtelen és nélkülözhetetlen fontosságára, amely az ősegyházban valóban a misszió alapját képezte.²¹ A Szentírás II. Vatikáni Zsinat utáni „újrafelfedezése” a keleti egyházakban kevésbé indokolt, hiszen a liturgiát átjáró bibliai textusok mindig is meghatározták a teológiai mélységet és a lelkeségi tartalmat is; nem kétséges azonban, hogy a Bibliával átszőtt liturgikus szövegek és azok értékének újrafelfedezése a keletiek számára is komolyan gazdagító új hangsúlyokat rejt.²² A kifejezetten ószövetségi mozzanatokra koncentrááló figyelem szintúgy valós súlyú hozzájárulás az alapépítéshez mind ikonográfiai rendünk, mind imádságos életünk vonatkozásában. Ha pedig mindez konkretizáltan az *irgalom* körül összpontosul, az az istenképünket is tisztító szépségeket fog felmutatni már egy ótestamentumi alapozás során is.²³

3.2.2. Aki a keleti egyház liturgikus életének közegében szívja magába a hitet, az olyan istenképpel él, amelynek nem csupán mozaikköve az irgalmasság, hanem az istenarc talán legmeghatározóbb vonása. Liturgiánk ismeri a hatalmas és erős Istent, de tudja az ő gyöngédségét is; imádságunk szövegei az irgalmas és emberszerető Istenhez, az irgalom, könyörület és emberszeretet Istenéhez szólnak. Amikor a böjt-elő vasárnapi evangéliumában meghallgatjuk a tékozló fiú történetét, első olvasatban nyilván önmagunkat látjuk az elveszett fiúban, és gyarlóságunk belátása személyes bűnbánatra indít bennünket.²⁴ A példázat olvasásakor azonban – liturgi-

²¹ Ennek számtalan példáját látjuk az Apostolok Cselekedeteiben. Péter apostol pünkösdi beszéde, István diakónus „ószövetségi hittanórája”, Fülöp diakónus beszélgetése az etióppal (csakúgy, mint a Lukács-evangélium Emmausz-története) mind-mind azt jelzik: az ősegyház számára az a magától értetődő út, hogy „az Írásból kiindulva” hirdeti Krisztust.

²² Ezt kifejezetten kéri is *A katekézis direktóriuma*, jelezve, hogy a keleti egyházak katekézisében hangsúlyosan meg kell jelenniük a Biblia és a liturgia sajátos összefüggéseinek, az adott egyház hagyományainak, a patrisztika, a hagiográfia, az ikonográfia értékeinek. Vö. ÚJ EVANGELIZÁCIÓ PÁPAI TANÁCSA, *A katekézis direktóriuma*, IX/290–292, Budapest 2022, 188–190.

²³ Gondoljunk például arra, hogy a héber nyelvben a gyengédséget, irgalmat jelentő *rahamim* a *reham* (*anyaméh*) szó többes száma. Vö. SZABÓ XAVÉR, „Irgalmasság a Bibliában”, in https://oli.katolikus.hu/wp-content/uploads/2022/11/Szabo_Xaver_2016.pdf [Letöltve 2022. 10. 24.] Ahogyan az anyaméh óvja a magzatot s biztosítja életét, olyan gyengéd és irgalmas szeretettel szeret az Úr. Utal erre a gyönyörűséges kapcsolatra Szent II. János Pál pápa is a *Dives in misericordia* kezdetű, az isteni irgalmasságról szóló enciklikájában: „Abból a kezdettől fogva fönnálló és mélyreható kötelékből, sőt összeköttetésből, amely az anya és magzata között létezik, egész különleges kapcsolat, egyedülálló szeretet származik. Ez a szeretet mindkét részről ingyenesnek és ki nem érdemelhetőnek mondható; és a benső kapcsolatot jelenti, mivel a szív követelménye. (...) A *raHámim* érzések sorát szüli, melyek között megtaláljuk a jóságot és a gyengédséget, a türelmet és a megbocsátást, azaz az elnézésre készséges akaratot”. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=204#DM18> Függelék. [Letöltve 2022. 11. 02.]

²⁴ A személyes bűnbánatot a „könnyek adománya” jellemzi. Nem csupán a bűn miatti szomorúságnak kell eltöltenie a lelket; a bánat könnyei mellett az irgalom mértéktelenségének megtapasztalása fölött érzett öröm könnyei is kicsordulnak a bűnbánó ember szívéből. A kétségbeesés helyett a reményt, a bűnbánati könnyek helyett az örömkönnyeket Aranyszájú Szent János így magyarázza: „Bűnös vagy? Ne ess kétségbe: íme a balzsam, amit szüntelenül alkalmazok bajotokra, tudom, milyen hatásos az a kétségbeesés ördöge ellen. Igenis, bármilyenek bűneitek, óvakodjatok a kétségbeeséstől... Egész életemet a rosszban töltöttem, üdvözülök-e a bűnbánat által? Igenis, üdvözülsz. Miért? Azért,

kus szövegeink és ikonográfiánk segítségével – túl is lépünk a személyes értelmezésen; rádöbbenünk: az elveszett fiú maga az elesett ember, akiért eljön a Fiú, hogy hazavezesse és az irgalmas Atya házában asztalhoz ültesse.²⁵ Aki ezt a példabeszédet annak liturgikus értelmezési keretében megértette s hitében megérlelte, annak mind isten-, mind egyházképe az irgalom földjén fogant; annak szívében e tanulmány „betszaidás” fejezete nyitott kapukat dönget.

Oldalakat szentelhetnénk azoknak a liturgikus idézeteknek, amelyek e gondolatsort alátámasztják. Nem tesszük. A megtanulandó „lecke” alapvetően annyi: Isten maga az Irgalom, ezért – ha küldetését nem akarja alapból elvéteni – az Egyház sem lehet más, mint az irgalmasság háza.²⁶

3.2.3. A katekézis új direktórium a régi-új megközelítésben, igazán vonzó megvilágításban szól az irgalmasságról. Új, mert ebben az összefüggésben váratlan és meglepő; régi, mert Szent Ágostonra megy vissza, tehát maga a gondolat korántsem novum. Vonzó, mert a keresztyén hit misztériumának szintézisét az irgalomban, Istennek a názáreti Jézusban láthatóvá lett irgalmasságában látja, a hit hirdetését pedig Isten irgalma jelének mondja. „Az új evangelizációnak az irgalmasság nyelvét kell használnia – fogalmaz a dokumentum –, amely előbb gesztusokat és attitűdöket jelent, csak aztán szavakat”.²⁷ A katekézis maga az irgalmasság gyakorlása, hiszen lehetőséget ad a szabadulásra abból a tudatlanságból, amely megakadályozza, hogy az emberek felismerjék identitásukat és hivatásukat. Az irgal-

---

mert az Úrnak nagy a jósága az emberekhez. Talán bűnbánatra építem reményemet? Képes a te bűnbánatod oly sok vétket eltörölni? Ha csak arra kellene hagyatkoznod, joggal félhetnél. Ám bűnbánatod Isten irgalmasságába kapaszkodik, abba az irgalmasságba, amely mérhetetlen, amelyet a beszéd nem magyarázhat meg. A gonoszság, bármilyen nagy is, egy ember gonoszsága, határa van annak. Az irgalmasság, amely megbocsát, Istené, annak nincs határa, végtelen az. Képzeld egy szikrát, amely a tengerbe hull, vajon megáll-e abban, látható-e benne? Az ember gonoszsága Isten jóságához viszonyítva a szikra a tengerhez képest. Még annál is kevesebb, mert a tengernek partja van; az Isten jóságának nincsen partja”. KECSKÉS PÁL (szerk.), *A lelki élet mesterei írásaiból*, Budapest 1964, 101–102., in http://ppek.hu/szit-pdf/Kecskes_Pal_A_lelkielet_mesterei_irasabol_facsimile.pdf – [Letöltve 2022. 03. 17.]

²⁵ A tékozló fiú vasárnapjának liturgikus szövegei üdvtörténeti tágasságba ágyazzák a példázatot. A vályúnál az otthonát elhagyó fiú az elveszített atyai házat, a Babilon folyóvízei mellett siránkozó, fogságba hurcolt zsidó az elveszített Jeruzsálemet, a paradicsomon kívül mezítelenül üldögélő, a bűn miatt száműzött Ádám (az elesett ember) az elveszített Édent siratja. Mi pedig imádságunkban tékozló fiúként személyes bűnbánatot tartunk, de egyúttal babiloni zsidóként s mezítelen Ádámként a mennyei Jeruzsálem és az Éden iránti olthatatlan szomjjal vágyjuk a megváltást, az otthonát értünk elhagyó Fiút, aki Isten irgalmas szeretetének mérhetetlen nagyvonalúságával megszabadít az el-esettségből, és a vályú ínségének, a babiloni távolság fájdalmanak, a paradicsom kapuja előtt üldögélő mezítelenségnek a megsebzettségéből hazahív s hazavisz az isteni irgalom ölelésébe. – Ez a mozzanat olyannyira lényeges eleme a keleti egyház szemléletének, hogy a böjti időn kívül is megénekeljük: „Jóságos Atyánk! Te saját Fiadat, a mi jóságos Urunkat leküldötted, hogy a tékozló fiút mint az eltévedt juhót fölkeresse, vállára vegye, s elveszített, régi otthonába, a te angyalaid, a testnélküli Erők mennyei hazájába vezesse”. (Vasárnap délutáni alkonyati zsolozsma, 1. hang, in *Dicséjétek az Urat. Görögkatolikus szertartású énekeskönyv*, Nyíregyháza 2009, 132.)

²⁶ Szent II. János Pál tanítása szerint „az Egyház azért él, hogy az irgalom jele legyen”. *Uo.*, 102.

²⁷ Az irgalmasság jegyében végzett katekézis, in *A katekézis direktórium*, 51.

masság cselekedete, mert Isten szavával elégíti ki az arra éhezőket.²⁸ Nem csupán arról van tehát szó, hogy hogyan tanítunk erről a témáról, hogy szavainkkal milyen módon teszünk tanúságot Isten végtelen irgalmáról, hanem hogy maga a katekézis, a tanítás legyen az irgalmasság érintése, a végtelen isteni szeretet simogató ölelése.

Ennek a fontos és szép elvnek a gyakorlati megvalósítása korántsem egyszerű. Komoly kihívás úgy végezni a katekézist, hogy a hittanórák oktatási célja, a „tudom, kinek hiszek” intellektuálisan megerősítő bizonyossága is megvalósuljon, meg az is nyilvánvaló legyen, hogy a katekéta az irgalmasság házának lakója, aki nek a szíve Isten irgalmas szívével együtt dobog. De nem kétséges, hogy a „szív-elégtelenség” e téren is halálos lehet; az a katekézis, amelyet nem az irgalmas isteni aorta táplál, nem tud életet, nem tud hitet közvetíteni.

Az irgalmasság jegyében végzett katekézis kritériuma az is, hogy irgalmasságra nevel: „egyrészt segíti az irgalmasság lelki és testi cselekedeteinek megismerését és gyakorlását, másrészt olyan új cselekedetek keresésére biztat, amelyek a mai szükségletekre válaszolnak”.²⁹ Itt sem kerülhető meg a katekéta példája, aki – meghallva a beteszdaie beteg „Uram, nincs emberem” fájdalmas panaszát – az isteni minta, a „legyetek irgalmasok” evangéliumi életeszménye jegyében gyakorolja a szolgálatát.

Adottság s egyúttal feladat tehát, hogy az Egyház: Beteszda, azaz az irgalmasság háza; a tékozló fiú atyjának hazaváró, nagylelkű, gyógyító szeretetet sugárzó, boldog otthona.

3.3. Az Egyház: Betánia – a szegények háza

A *Betánia* név jelentése: *a szegények háza*. Alább – alapkoncepcióknak megfelelően – elsősorban erre a szempontra figyelünk, de néhány egyéb aspektust is kiemelünk az evangéliumi történések kapcsán témánkhoz köthető gondolatok sokaságából.

3.3.1. Az „egyéb aspektusok” közül két szempontot említünk meg. Az egyik Lázár feltámasztása, amelynek kapcsán ez a jánosi perikópa abszolút húsvét-fényű történetnek tekintendő. Ez újólág megerősít minket abban a – fentebb említett s a következőkben még új hangsúlyokkal is visszatérő – „harmadnapi bizonyosság-

---

²⁸ A direktórium idézi a katekézis pedagógiájáról szóló első keresztény művet, Szent Ágoston *De catechizandis rudibus* című írását, amelyben Ágoston kijelenti, hogy a katekézis „alkalom az irgalmasság gyakorlására, minthogy jóllakítja Isten ígéjével az arra éhezők értelmét”. A szent püspök úgy látja, hogy „az egész kateketikai tevékenységet az az isteni irgalom hordozza, amelyet Isten Krisztusban az emberi nyomorúság iránt tanúsított. Ha pedig az irgalmasság a kinyilatkoztatás lényege, akkor ennek kell lennie az ígehirdetés feltételének és pedagógiája stílusának is”. *Op. ult. cit.*, 52. A direktórium által idézett mű magyar nyelven is olvasható. SZENT ÁGOSTON, *De catechizandis rudibus – A képzetlenség hitre neveléséről*, Szeged 2001.

²⁹ Az irgalmasság jegyében végzett katekézis, in *A katekézis direktórium*a, 52.

ban", amely a katekézis vonatkozásában minden tekintetben elsődlegesnek tekinti a húsvét üzenetét, a kérügma prioritását.³⁰

A témánkat illető másik – még mindig a névtől, a „szegények háza” kifejezéstől függetlenül – megemlítendő szempont Betánia mint helyszín, amely Jézus idejében egy kicsi, legfeljebb húsz házból álló falucska volt, csendes menedékhely, egy rózsadombnyi idill az Olajfák hegyének délkeleti lejtőjén. Ha az akkori ember csendre, nyugalomra vágyott, ennél ideálisabb helyet keresve sem találhatott volna. Amikor az Egyházzól beszélünk, nem mehetünk el szó nélkül e mozzanat mellett. Az Egyház ma feladatainak zsúfolt sokadalmában, tevékenységeinek zúrós kavalkádjában él, és életének Mária s Márta dilemmájával jellemezhető szegmensében igencsak a mártás dimenzió felé – sokak szerint egészen az „aktivitás eretnekségéig” ebbe az irányba – dől a mérleg nyelve. Ebből következően képtelen megélni az „egy a szükséges” evangéliumi axiómáját, amely így üresen kongó szavak – legfeljebb egyéni, helyi, szórványos, jobbára kudarcos próbálkozások – szintjén maradvá alig érzékelhetően, mondhatni „járulékos kuriózumként” jelenik meg, meghíúsítva Betánia mondandóját. Korunknak a reményt egyre fáradtabban kereső, hajszolt embere így a délkeleti lejtő lelki Rózsadombjának lényegre figyelő csöndje, belső nyugalma, evangéliumi derűje helyett „északnyugati lankát”, űzött intézményrendszerrel talál, s nem lel otthonra benne.³¹

³⁰ Az új direktórium kiemelten lehangsúlyosabb momentuma, a katekézis kériugmatikus jellege nem új mozzanat a direktóriumban. Az 1997-es *Általános Direktórium* is említi – ráadásul nem is előzmény nélkül, hanem már idézve az *Evangélii nuntiandit* –, amikor arról beszél, hogy az evangélium üdvösséget hordozó üzenet, és kifejti a kériugma kibontásának kateketikai hangsúlyait (102. pont). A KÁD-ban azonban a kériugma még csupán a tanítás magjára vonatkozó szakkifejezésként szerepel; nem érzékelhető benne az az átütő erejű megközelítés, amely az új direktóriumot átjárja, s amely meghatározó az Egyház megújulása, az új evangelizáció ügye számára. Ez utóbbi dokumentum már a bevezetésében középpontba állítja a kériugmát; olyan utat akar mutatni, amely együtt látja az evangéliumi üzenet első meghirdetését és annak elmélyülését. Az *Evangélii Gaudium* nyomán tisztázza a katekézis és a kériugma szoros kapcsolatát, és leszögezi: a kériugma nem csupán időben, hanem minőségében is első íghirdetés. „Amikor azt mondjuk, hogy ez a hirdetés az »első«, az nem azt jelenti, hogy a kezdetnél ott van, azután elfelejtjük, vagy más, azokat felülmúló tartalmakkal helyettesítjük. Minőségi értelemben véve első, mert ez a fő üzenet, melyet különféle módokon újra és újra meg kell hallgatni, s amelyet újra és újra kell hirdetni a katekézis során ilyen vagy olyan formában, minden fázisában és pillanatában”. *Evangélii Gaudium* 164.; *Kateketikai Direktórium*, Bevezetés.

³¹ Rolf Zerfass – évtizedekkel ezelőtt leírt – találó megfogalmazása szerint rohanó világunk embere az Egyházban olyan helyre vágyik, „ahol kifújhatja magát, fellelegezhet, felcspaphatja a sisakrostélyát, leteheti fegyvereit”, ahol megpihenhet, ahol nyugalmat és istenközelséget talál. Vö. ZERFASS, ROLF, *Emberséges lelkipásztorkodás*, Eisenstadt 1986, 18. A „szinodális út” mai kezdeményezése kapcsán megfontolandónak véljük Thomaš Halík gondolatait: „Meggyőződése, hogy a kereszténységnek nem a külső, intézményi formák a legfontosabb struktúrái, amelyek most válságba kerültek, hanem a hit mélyebb dimenziója, a spiritualitás. A hit teológiai meggyőződésekben, szertartásokban és intézményekben fejeződik ki. De ennél mélyebben húzódik a spiritualitás – az élő hit, amely átfogja az emberek belső életét és a közöttük húzódó kapcsolatokat. Lehet, hogy a külső struktúrák válsága, megrendülése és felbomlása segít felfedeznünk a kereszténység mélyebb struktúráit, s ha újra élettel telnek meg, megújulásnak lehetünk majd tanúi. (Spiritualitáson természetesen nem a „műveljük kertjeinket” magánjellegű magatartását értem, hanem a keresztény

3.3.2. Betánia: „a szegények háza”. – Jézus názáreti fellépése alapján azt mondhatjuk: az evangélium „örömhír a szegényeknek” (vö. Lk 4,16–21). De mit is jelent a „szegényeknek” kifejezés, s mit gondolhatunk ennek kapcsán az Egyházzal mint „a szegények házáról”?

A bibliai gondolkodásban a szegény egyrészt a szociális helyzetét tekintve nélkülöző, nehéz anyagi helyzetben élő ember, akinek már az Ószövetség lapjain is elkötelezett védelemben van része. A Törvény jó néhány rendelkezése mutat arra, hogy igyekeztek működőképes szociális hálót biztosítani a szegények számára.³² A próféták kemény, kritikus hangon léptek fel a társadalmi igazságtalanságok ellen, és bátran kiálltak a szegények jogaiért. Nyíltan „szegénybarát” politikát folytattak.³³

Az evangélium sem semleges a gazdag és a szegény iránt, nem mossa el a különbségeket mindenki egysége érdekében. Jézust lefelé húzta a szíve; a szegények mellett tette le a voksát. Megtestesülésében közösséget vállalt a létében szegény emberrel,³⁴ élete során pedig nem volt hová lehajtania fejét;³⁵ a szegények szegény Messiásaként élt és halt meg a kereszten.

Az ősegyház felkarolta a szegényeket, törekedett a javak közösségére, komolyan vette a gyűjtést az éhínség miatt nélkülözőknek.³⁶ Jelen kereteink között nincs módunk részletes kifejtésre, de nem kétséges, hogy a szociális helyzetük okán szegények felkarolása kétezer éve folyamatosan megvolt és megvan az Egyházban. Általánosan elfogadott alapelvként szögezhetjük le, hogy az evangéliumot nem lehet szociális programmá alacsonyítani, az Egyháznak ugyanakkor megkérdőjelezhetetlenül el kell köteleznie magát a szegények segítése, a szegények szolgálata mellett.

---

egzisztencia belső dinamikáját.) ... A szinodális folyamat nem korlátozódhat az Egyház külső, intézményi struktúráinak reformjára. A hit mélyebb dimenzióját, a spiritualitást kell feléleszteni”. In <https://www.magyarkurir.hu/hirek/a-spiritualitast-kell-feeleszteni-thoma-halik-szinodalis-folyamatrol> [Letöltve 2023. 03. 16.]

³² Néhány példa: „Ha elérkezik az aratás országokban, ne vágd le egészen a földig és ne szedd össze, ami aratáskor ott marad, hanem hagyd ott a szegényeknek és az idegeneknek” (Lev 23,22). Hat éven át vesd be földedet és arasd le termését, a hetedik évben azonban hagyd ugaron és ne nyúlj a terméshez, hogy néped szegényei éljenek belőle” (Kiv 23,10). „Mígig lesznek szegények a földön. Ezért most megparancsolom: nyisd meg a kezed testvéred, a földeden élő szűkölködő és szegény előtt” (MTörv 15,11). Izraelnek pontosan úgy kell cselekednie szegényeivel, ahogyan Isten cselekedett elnyomott népével, amikor kihozta őket Egyiptomból (vö. MTörv 8,11kk). – Lásd még Kiv 23,12; Lev 25,39kk; Kiv 22,24; MTörv 24,10kk; 24,14k stb.

³³ Néhány példa: „Jaj azoknak, akik megfosztják jogaitól népem szegényeit!” (Iz 10,2) „Eladják az igazat ezüstért, a szegényt meg egy pár saruért; a szegényeknek a fejükön gázolnak, és a gyöngéket eltérítik útjukról” (Ám 2,6k). „Jaj annak, aki rakásra gyűjti, ami nem az övé, és másoktól elvett javakkal gazdagodik!” (Hab 2,5k) „Ne sanyargassátok a szegényt!” (Zak 7,10) – Lásd még Jer 22,15k; Mik 2,1k stb.

³⁴ Vö. Fil 2,5; 2Kor 8,9.

³⁵ Vö. Mt 8,20ph.

³⁶ Vö. ApCsel 2,44; 4,34; 6,1–6; Róm 15,26–28; Gal 2,10; 2Kor 8,6–15 stb.

A bibliai „szegény” azonban nem csak szociális állapotra utaló kifejezés. A próféták mellett elsősorban a zoltárokból érzékelhető az az irányvonal, hogy a szegénység értelmezése szociális síkról teológiai síkra tolódik.³⁷ A szegény (*ani*) lassanként az igaz (*sadiq*) szinonimájává fejlődik. Megmarad a tényleges nincstelenség, nélkülözés is, de fontosabbá válik a szó jelentéstartalmában az ember Isten előtti szegénységének, semmisségének elismerése. Szegény az, aki tudja, hogy semmije sincs, ezért mindent Istentől vár. Isten szegényei („Jahve anavim”) azok, akik tisztában vannak vele, hogy üres a kezük, és üres kezüket Isten felé nyújtják. Róluk van szó a Hegyi beszéd boldogságaiban és az Egyház történetében máig is mindenütt, ahol a szegénység lelkületét keresik és élék, ahol megsejtik a názáreti ács szegényeknek szóló örömhíreket boldogító üzenetét.

Szegények nélkül érthetetlen az Egyház misztériuma; a szegénységnek ekkleziológiai karaktere van. Csorba az Egyház identitása, ha csupán a világ egy fontos szegmentjének tartja a szegénység problematikáját, de nem ismeri fel magát a szegényekben – és így a szegények sem ismer(het)ik fel Krisztust benne.³⁸

3.3.3. Ugyanakkor az idézett názáreti perikópa – ószövetségi háttérű – kifejezése („hogy örömhírt vigyék a szegényeknek”) ennél is többet rejt. Érdekes, továbbgondolandó értelmezést nyújt az ókeresztény kor ismert teológusának, Órigenésznek egy Lukács-homíliája,³⁹ amely – az ószövetségi háttéren és a történeti szituáción túllépve – allegorikusan magyarázza a szöveget: a szegények a homíliában nem „Isten szegényei” („Jahve anavim”), de nem is a valóságos szegénységben élők „szociológiai kategóriája”, hanem a pogány népek, amelyek még nem ismerhették meg Isten üzenetét és a krisztusi megváltás gazdagságát.⁴⁰ Órigenész tehát úgy interpretálja ezt a mondatot, hogy a „szegények” azok a népek, azok az emberek, akikhez nem jutott még el az evangélium örömhíre.

³⁷ Vö. Zsolt 34,7; 86,1; 113,7; 140,13; 149,4 stb.

³⁸ A törekvés, hogy az e világ közegében „a szegények szegény Egyházként” tegyen tanúságot Krisztusról, nyilván nem azt jelenti, hogy az Egyháznak ne lenne szüksége anyagi javakra, pénzügyi eszközökre, intézményekre céljai megvalósításához. (Az Egyház történelme során a szegénységi mozgalmak közül csak azok tudtak – de azok valóban tudtak – maradandó értéket felmutatni, amelyeknek a mentalitása nem párosult egy idealizált, nemlétező ősegyházi szegénységre törekvés naivitásával és az anyagi javak használatának radikális, teljes, akár erőszakos elutasításával.) De azt igenis jelenti, hogy elutasítja a fogyasztói szemléletet, a „gazdaságtársadalom” anomáliáit, és bátran hirdeti – és tagjai vállalják is – a tudatosan szegényebb, egyszerűbb, természetközelibb életmódra törekvés útját. Emellett tisztában van azzal, hogy az anyagi javak evangéliumi szemléletű kezelése az Egyház hitelességének egyik legautentikusabb fokmérője. – Gondolataink értékes kiegészítéseként idézzük Varga László püspök meglátását, aki egy, a jövő egyházáról szóló beszélgetésben osztotta meg az alábbi gondolatot: „Az én álmom, hogy olyan lesz az egyház, mint Krisztus az Eucharisziában: kicsi, szegény, sebezhető és szent”. In https://www.podbean.com/media/share/pb-nvgrj-1343c0f?utm_campaign=embed_player_share&utm_medium=link&utm_source=embed_player – [Letöltve 2023. 03. 09.]

³⁹ ÓRIGENÉSZ, „32. Homília”, in RAUER, MAX (hg.), *Die Homilien zu Lukas in der Übersetzung des Hieronymus und die griechischen Reste der Homilien und des Lukas-Kommentars*, Leipzig 1930, 192–195.

⁴⁰ „A szegények a népeket jelentik; ők ugyanis szegények voltak, akik semmit sem birtokoltak: sem Istent, sem a törvényt, sem a prófétákat, sem az igazságot és a többi erényeket”. *Op. ult. cit.*, 194.

Nyilván nem negligálva a szöveg elsődleges mondandóját, az órigenészi értelmezést is legitimnek tekinthetjük: a názáreti perikópának ez az aspektusa – miközben az „örömhír” hangsúlyozásával újólág megerősíti az üzenet kérügmaticus voltát is – az Egyház missziós felelősségére irányítja a figyelmünket. A misszió pedig – nem lehet kérdéses – szintúgy az Egyház létének s életének legalapvetőbb mozzanatai közé tartozik.⁴¹

Adottság s feladat tehát, hogy az Egyház: Betánia, a szegények háza; Isten csöndjének s az emberlét egzisztenciális szegénységében a krisztusi gazdagság örömhírének képviselője, megvalósítója és továbbadója.

3.4. Az Egyház: *Betfagé* – a *fügék* háza

Betfagé egészen apró, mondhatni tanya nagyságú falucska volt az Olajfák hegyének oldalában. Néhány szempontot ugyanakkor kicsinységében is nyújthat az Egyházzal szülő katekézisünkhöz kapcsolódó gondolatainkhoz.

3.4.1. Betfagé – a fővároshoz való közelsége okán – akár Jeruzsálem külvárosának is tekinthető. Sétányi a távolság. Első szempontunk, első meglátásunk szerint kifejezetten érdekes, eredeti, a képzeletet igazán megmozgató katekézis-témát jelenthet az Egyház/Betfagé párhuzam, ha az Egyházat a mennyei Jeruzsálem „elővárosának” tekintjük, ha „agglomerációs jellegzetességeket”, perifériára jellemző, olykor akár „koszlott külvárosi nyomokat” is magán hordozó – de mégiscsak a Városba bevezető, oda utat nyitó helyként aposztrofáljuk.

A másik nyitó aspektusunk, hogy Betfagé „a papok faluja” volt. A papok ugyanis meghatározott naponként szolgáltak a templomban; soros szolgálatuk leteltével ide tértek vissza, hogy megháljanak. Hasonlóképpen azok is, akik átvették a szolgálatot, legalább átmenetileg itt laktak, mert a törvény előírása az volt, hogy szombati napon senki se menjen többet ezer lépésnél. – Betfagé „papi jellege” felhívja a figyelmünket a papi hivatás nélkülözhetetlen voltára az Egyházban, s egyúttal ráirányítja a figyelmünket a hivatásébresztés fontosságára is. Az Egyház krízisében ma a papság krízisének, egy elbizonytalanodott és megalázott klérus krízisének idejét is éljük; a papi bűnök (és nyilván sok-sok egyéb háttérbeli ok) miatt a papság egészét nemtelen támadás éri. Ezért is kell bátran az Egyházzal szülő katekézisünk részévé tenni mind a papi szolgálat mibenlétéről, félelmetes és küzdelmes szépségéről, a papi egység fontosságáról, mind a szolgálati és az általános papság kölcsönös méltóságáról, kapcsolatáról, egymást kiegészítő együttműködéséről szóló tanítást.⁴²

---

⁴¹ A missziós mozzanatban ugyanakkor nyilván ott van a kérügmaticus látásmód is, hiszen „az evangélizáció nem az erkölcs, hanem az ige hirdetésével kezdődik, az Újszövetség nyelvén szólva: nem a törvénnyel, hanem az evangéliummal... Jézusnak nem a háttérben, hanem minden igehirdetés középpontjában kell lennie”. Raniero Cantalamessa második nagybőjti prédikációja: Az evangélium Isten üdvözítő ereje, in – Magyar Kurír katolikus hírportál (magyarkurir.hu) – [Letöltve 2023. 03. 16.]

⁴² Érdekességként említjük meg, hogy a *Betfagé* szó jelentését Órigenész meglehetősen sajátosan értelmezi. Szerinte „Betfagé » állkapocs házat« jelenti, mivel az [áldozati] állatok állkapcsa a törvény szerint

3.4.2. Jelentéstartalmát tekintve a *Betfagé* – gyümölcsre utaló, túl konkrét értelmével – témánk szempontjából a legszegényesebb kifejezésnek tűnik. Valójában a füge bibliai reminiszenciáinak rendkívül gazdag tárháza áll rendelkezésünkre, amelyet „a fügefák üzenete” címszóval az Egyház életébe való bevezetésnek – a katekumenátusnak, illetve az elsődöző-jelöltek katekumenális jellegű katekézésének – gyakorlatban is kipróbált gondolatsoraként ajánlunk az olvasó figyelmébe.⁴³

A bűnbeesést követően Ádám és Éva fügefalevéllel takargatta szégyenét.⁴⁴ Bűneinket lehet ugyan ideig-óráig takargatni, de elrejtőzni sem Isten, sem önmagunk elől nem tudunk. Katekumenális jellegű készületünk során megismerkedünk hát a bűneinktől való szabadulás éretlen és érett formáival, megismerjük a bűnbocsánat szentségét, tudatosítjuk a szentgyónás felszabadító örömét.

„Fügefánk árnyékában üldögelni” – ez a bibliai kép a békére, az Isten és ember, ember és ember közötti harmóniára utal.⁴⁵ Az az igazi élet – mert élet „befelé” –, amikor „üldögelünk fügefánk árnyékában”. Megszeret(tet)jük a csöndet, s tanuljuk az imádság iskoláját, amely készületünk során egyre inkább valós része lesz a hétköznapijainknak.

Jeremiás próféta két kosár fügével szemlélteti a helyes és az elítélendő erkölcsi utat.⁴⁶ Akik az élet napos oldalán járnak, gazdagok, hatalmasok, de mások kizsákmányolásából szedték meg magukat, azok rothadt, ehetetlen fügét kapnak. Isten a becsületes kisebbség, a szent maradék, a szegények, üldözöttek, elesettek oldalán áll – övék a kívánatos, érett, finom füge. A katekumenális/elsődözői készület ideje erkölcsi döntés is, választás a két út között.

A virág megtermékenyítését végző vadfügedarázs szúrása a magházakat gubacs képződésre ingerli; ezek az áltermések ehetetlenek. Ennek megakadályozására a régiek hegyes késsel megfelelő módon behasították az éretlen kis fügét, és ezzel érésre, növekedésre serkentették. Amikor a füge-szurkáló Ámosz prófétára

---

a papok jussa”. (In Matth. tract. 14; CA 585.) Az Egyházzal, benne a papsággal szemben az anyagiasság gyakori vád, amely mellett nem lehet szó nélkül elmenni. (És ez a vélemény nemegyszer megjelenik a katekézis során is mind a lázadó kamaszok, mind a kritikus felnőttek körében.) A „papok jussa” kifejezés akár segíthet is e téma, az Egyház és az anyagi javak témakörének megközelítésében. Írásunk keretei között nincs módunk kitérni rá, de e megközelítés egyik lényeges alapmunkája lehet Szent X. Piusz pápa megfogalmazása: „Az Egyház java fontosabb, mint a javai”.

⁴³ Az itt következő, a fügefák üzenetéről röviden összefoglalt gondolatsor elhangzott 2012-ben Rómában, az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa által szervezett kateketikai konferencián (XII congresso europeo per la catechesi: L’iniziazione cristiana nella prospettiva della Nuova evangelizzazione. Con attenzione specifica ai fanciulli e ai giovani da 7 a 16 anni” – A Roma, dal 7 al 10 maggio 2012), majd az előadás írásos formában is megjelent: OBBÁGY LÁSZLÓ, „»Ich habe dich unter dem Feigenbaum gesehen...« (Jn 1,48). Möglichkeiten und Chancen der Katechese katechumenischer Art im Horizont des Liturgischen Jahres der byzantinischen Kirche: Katechetische und Seelsorgerische Erfahrungen”, *Folia Athanasiana* 14 (2012) 75–86.

⁴⁴ Vö. Ter 3,7.

⁴⁵ Vö. 1Makk 14,12.

⁴⁶ Jer 24,1–10

figyelünk,⁴⁷ életünk – és a ránk bízottak, jelen esetben a katekumenek vagy az elsődözősra készülők élete – lelki gyümölcsseinek érlelődéséért igyekszünk tenni.⁴⁸

Hasonló mondandót mélyít el Jézus példabeszéde is.⁴⁹ Egy gazda észreveszi, hogy fügefája már három éve nem terem. Kivágná, de intézője azt mondja: „Körürlásom, megtrágyázom, hátha terem jövőre”. Isten türelme rejlik a példázatban. Ha évek óta hiányzik a valódi termés az életünkből, ő akkor is új meg új esélyt ad. Nem egyszeri tapasztalat, hogy ez a mozzanat a katekumen mellett a gyermeket kísérő – az élet kihívásai közepette olykor bizony lelki hanyagsággal küzdő – felnőtt (szülő, nagyszülő) szemléletére is komoly hatással van.

Natánael, másik nevén Bertalan apostol azt követően lesz Jézus tanítványa, hogy hallja a Mestertől: „Láttalak a fügefafa alatt”.⁵⁰ A személyesség, Isten néven szólító, személyes szeretete itt is, Zakeus megszólításában is igen lényeges momentum. A helyes istenkép kialakításában pedig nélkülözhetetlen szempont.

Zakeus történetében erőteljes hangsúlyt adhatunk a szentségekre utaló konkrét mozzanatoknak is.⁵¹ Ebben a kontextusban a „leszállás” a keresztség, a Jézussal való találkozás a bérmlás (megerősítés), a vacsora az Eucharisztia, a jóvátétel a bűnbocsánat szentségével kapcsolható össze. A Zakeus hajlékába belépő Jézus pedig mintát ad arra is, hogy az Egyház missziójának vállalnia kell a templom falai közül való kilépés és a „bűnös hétköznapokba” történő belépés kockázatát is.

A fügefák üzenete – biblikus alapjával, megszólító jellegével, iniciációs arculatával, missziós küldetésstudatával – magán hordozza a kérügmaticus és a katekumenális jellegű katekézis karakterjegyeit, így szolgálva a katekézis célját, az Egyház életébe történő bevezetés folyamatát.

---

⁴⁷ Vö. Ám 7,13–16.

⁴⁸ Rendkívül gazdag értelmezési lehetőséget nyit és az Egyház életének, missziójának kulturális aspektusát kiválóan világítja meg J. Ratzinger Ámosz-interpretációja, amellyel A. Spadaro közvetítésével találkozhatunk: „A kép, amely talán a legjobban visszaadja a kereszténység szerepét és igényét a digitális kultúrával szembeesülve, nem más, mint a »vadfüge-szurkálóé«, amelyet Ámosz próféta örökített meg (7,14), majd Nagy Szent Vazul értelmezett [In Isaiam 9,228]. Az akkor még bíboros Joseph Ratzinger a *Parabole mediatiche [Mediatikus példázatok]* című konferencián tartott beszédében arra használta fel ezt a szerencsés képet, hogy elmondja: a kereszténység olyan, mint egy bemetszés a fűgén. A vadfüge olyan fa, amely sok gyümölcsöt hoz, ám ezek íztelenek maradnak, ha az ember nem metszi be őket, kihajtva így a levüket. A gyümölcsök, a fűgék, Nagy Szent Vazul számára korának kultúráját jelentették. A keresztény logosz olyan, mint egy metszés, amely lehetővé teszi a kultúra érlelődését. A metszéshez pedig bölcsességre van szükség, hogy jól és a megfelelő időben vigyék végbe. A digitális kultúra gazdagon hoz bemetszésre váró gyümölcsöket, és a kereszténynek az a hivatása, hogy közvetítsen a Logosz és a digitális kultúra között”. In Vadfüge – tudomány & kultúra | Church/religious Organization | Pécs (locale.online)

⁴⁹ Vö. Lk 13,6–9.

⁵⁰ Vö. Jn 1,35–51.

⁵¹ Vö. Lk 19,1–10.

3.4.3. Az evangélium tanúsága szerint Jézus virágvasárnap Betfagé felől vonult be Jeruzsálembe, és itt könnyezett Jeruzsálem fölött.⁵² Az Olajfák hegyének egyik legismertebb építménye az épp erre az eseményre emlékeztető, könnycseppet szimbolizáló *Dominus fleuit*, az Úr könnyezésének kápolnája. E mozzanat figyelembevételével Betfagé kapcsán az Egyház könnyeiről is érdemes néhány szót ejtenünk.

A lelkeségi irodalomnak a könnyek tisztító erejéről vagy a könnyek adományáról szóló, sokatmondó szövegei megérintő erejű gondolatok.⁵³ Hasonló mélységgel bírnak azok a Ferenc pápa szívében fogant meglátások is, amelyeket a szentatyának az ifjúsághoz írt *Christus vivit* című apostoli buzdításában olvashatunk. Megrendítően szép mondatokkal találkozunk ebben a bátorító írásban: az Egyház anyai könnyeiről olvasni felemelő érzés. Az Egyháznak tudatosítania kell a fiatalok olykor drámaian nehéz helyzetét, mert „nem anya, aki nem tud sírni” (75), és az élet bizonyos dolgait csak olyan szem tudja látni, amelyet „sírás tisztított meg” (76). Egyet kell értenünk a recenzorral, aki azt írta ezekről a mondatokról: „Az Egyház anyai könnyeiről szóló szakaszokat valószínűleg soha nem fogja elfelejteni, aki elolvassa őket”.⁵⁴

Összefügg a könnyekkel, de túl is mutat rajtuk a pápai buzdításban a rossz irányba tartó fiatal életnek a naimi ifjú halálával és feltámasztásával való összevetése: „Ha eltékozoltad a belső erőt, az álmokat, a lelkesedést, a reményt és a nagylelkűséget (*mondhatni elindultál fiatalságod halála felé*), Jézus úgy jelenik meg előtted, mint az özvegy asszony halott fia előtt, és a Föltámadott minden erejével szól hozzád az Úr: »Ifjú, mondom neked, kelj föl!«. Ha valóban magunkévá tesszük, ifjúsági katekézisünk lelkeségét odaadó, mély empatikus szeretettel s ezáltal őszinte megszólító erővel telíthetik meg Ferenc pápa „könnyes” gondolatai.

Adottság s egyúttal feladat tehát, hogy az Egyház: Betfagé, a fügék háza, amelyben ráérzünk a küzdelmesen szép papi lét csodájára, amelyben megérint a fügefák sokrétű üzenete, amelyben megrendít a fiatalokkal együtt rezdülő lélek empátiája; a hely, ahol megérintenek az Egyház könnyei.

3.5. Az Egyház: Betszaida – a halászsok háza

Betszaida a Genezáreti-tó keleti partjánál fekvő település; halászfalu, amelyet Fülöp negyedes fejedelem kiépített és székvárosává tett. Az Egyházzól szóló katekézisünk mondandójához – lélekben Betszaidába zarándokolva, illetve a Genezáret partján megállva – itt is megfontolandó szempontokat fedezhetünk fel.

---

⁵² Vö. Lk 19,28–44.

⁵³ Mindenekelőtt a bűnbánat könnyeire gondolunk; a könnyek adománya ez esetben azt jelenti, hogy a bűn miatt érzett szomorúság fájdalmas könnyeibe belevegyülnek az isteni irgalom végtelen nagyságát felismerő örömkönnnyek is. (Vö. 24. lábjegyzet.)

⁵⁴ Lásd Görfföl Tibor ismertetése a szentatya apostoli buzdításáról, in <https://www.magyarokurir.hu/hirek/christus-vivit-i-resz-az-ifjussagbol-elotoro-feny>

3.5.1. Az evangéliumok beszámolója szerint Betszaidában több csoda történt. Itt zajlott a csodálatos kenyérszaporítás, innen kényszerültek viharba a tanítványok, amelyből Jézus kimentette őket. Tanított és gyógyított is itt az Úr. Hitetlensége miatt mégis korholást kapott a város: „Jaj neked, Betszaida...” És ez a helység bizony eltűnt a történelem süllyesztőjében: a hajdani halászfalu maradványait áradása idején a Jordán a tóba sodorta, vagy a vízszintemelkedés miatt bekövetkezett iszaposodás révén veszett oda.⁵⁵

Első körben ez a mozzanat gondolkodtat el bennünket, amikor az Egyházzól szóló katekézis sajátos aspektusait keressük. Betszaidában hiába történtek nagy és szent események, hiába Jézus tanítói, gyógyítói működése, a város ma nem létezik; csupán ásatások jelzik az utcák, az épületek, a Péter apostol valószínűsíthető szülőházára épült egykori bizánci templom helyét. Az Egyház nem a környezetétől független, sziklaszilárd, rendíthetetlen pontja a történelemnek. Nagyon is sérülékeny, ki van téve a történelem viharainak. A jézusi ígéretre támaszkodó fennmaradásának – intézményi magabiztosság helyett – a folyamatos megtérés az útja. A II. Vatikáni Zsinat utáni pápák nem győzik hangsúlyozni: az Egyháznak önmagán kell kezdenie az evangelizációt.⁵⁶ Az Egyház Betszaida – de a tanítás, a gyógyítás, a csodák tere; nem lehet a hitetlenség, a korholás, az iszaposodás helye. A veszély azonban minden korban kísért. Ha az Egyház nem akar elveszni a történelem süllyesztőjében, nem lehet viselkedésmintája a kenyérszaporítás eseményében sikerélményt megélt, az euforikus hangulatban talán kicsit önmagával is eltelt tanítványi magatartás, sem a tengeri vihart túlélte, a veszélyt felejtő, magabiztossá vált duzzadó önbizalom. Betszaida ebben a tekintetben figyelmeztetés, intelem az önreflexióra a hitben; buzdítás a folyamatos megtérésre.

3.5.2. Betszaida neve, a *halászat háza* kifejezés a (Lukács, illetve János evangéliumában megőrzött) csodálatos halfogás eseményének témánkhoz kapcsolódó mozzanatait mélyíti el. Minden kor Egyháza, minden korszak lelkipásztori munkálkodása számára éles és sok-sok feszültséget generáló kérdés a zárt kikötő biztonsága és a nyílt tenger kihívása közötti dilemma. A hálók mosása, varrása, megerősítése, a hajó állapotának ellenőrzése, rendben tartása, szükség esetén javítása nem ráérős időtöltés a mólón; fontos része ez a halászember munkájának. A pihenőidő betartása sem lényegtelen kérdés. De a halász valódi dolga a halfogás; a kikötői tevékenységek mind-mind ezt szolgálják, ezt készítik elő. Az „evezz a mélyre” tehát nem lelkiségi ajánlás, hanem a „vessétek ki a hálót halfogásra” közvetlen előkészülete; az „emberhalászat”, a misszió terepe – bármennyi veszélyt, ismeretlen örvényt rejt, bármennyi félelmet generál – a nyílt víz. Hajónak, halásznak ott a helye. Betszaida halászhajóinak szentlelkes bátorságú, a vizet, a szelet, a vihart jól ismerő, a hajókö-

---

⁵⁵ Vö. <https://www.magyarokurir.hu/kultura/megleltek-betszaida-romjait-ahol-jesus-sokat-tanított-gyogyított> – [Letöltve 2023. 03. 20.]

⁵⁶ <https://www.magyarokurir.hu/hirek/ferenc-papa-katekezise-az-egyhaznak-eloszor-onmagat-kell-evangelizalni> – [Letöltve 2023. 03. 20.]

telet és a hálót jó érzékkel, kérges tenyérrel kezelő mesterhalászokra van szükségük. Olyanokra persze, akik mindeközben felismerik a parton paráztüzet rakó Mesterüket, és vízbe ugranak érte. Akik érzik a százötvenhárom nagy hal súlyát és felelősségét,⁵⁷ akiket boldogít a zsarát melletti étkezés személyessége, intimitása, vallomásos bűnbánata, rejtjeles eucharisziája, e találkozás reményteljes eszkatológiája.⁵⁸

3.5.3. Az apostolok közül Betszaidából származott Fülöp, valamint a testvérpár, Péter és András. Amikor Jeruzsálembé érkező pogányok akartak találkozni Jézussal, Fülöpöt szólították meg. Ő meg András „közvetítettek” Jézus és a görögök között. Olyan apostolt szólítottak meg, aki – Betszaida összetett lakosságú, mondhatni „multikulturális” jellegéből adódóan – ismerhette az ő mentalitásukat, életszemléletüket, tisztelhetette az érdeklődésüket. Miközben tudták Fülöp „hovatartozását”, akár azt is érezhették, amikor odaléptek hozzá: egy „közülünk valót” szólítottunk meg.

Isten Fiának megtestesülése – fogalmazzunk még célirányosabban: kenóziisa – azt is jelenti, hogy az Egyház számára nem idegen semmi, ami emberi, aminek az emberhez köze van. Nem burkolódzik templomai tömjénfüstjébe, nem zárkózik íróasztalai mögé. Bátran, magától értetődő természetességgel van jelen a hétköznapiakban, „a filippi folyóparton”.⁵⁹ Papjai, tagjai – miközben ismerjük „hovatartozásukat” – ember- és életközeli, „közülünk valók”, megszólíthatók. Betszaida erre is tanít.

Adottság s egyúttal feladat tehát, hogy az Egyház: Betszaida, a halászat háza; a kikötő és a nyílt víz küzdelmes, előrevivő feszültsége, a tóparti paráztűz szelíd intimitása, a Jézussal megélt halászat mint minden misszió origója.

---

⁵⁷ A százötvenhárommal kapcsolatos mai teóriák (gematria, matematikai számszimbolika) számunkra kevéssé lényegesek, Szent Jeromosnak a népek teljességére vonatkozó értelmezése – a misszió megközelítésében – annál inkább. Vö. SCHWANK, *János*, <https://mek.oszk.hu/21900/21974/html/> – [Letöltve 2023. 03. 17.]

⁵⁸ Szívrepeső öröm felfedezni, hogy a galileai vizionálás eseményében milyen erőteljesen jelenik meg az ősegyház katekézisének, a kérügma mondandójának teljessége. Az ősegyház katekézise újra és újra emlékeztetett arra, hogy a húsvéti győzelem szenvedésből született. Szent Ágoston értelmezésében „Piscis assus, Christus passus” – „A sült hal Krisztust jelenti, aki szenvedett” (*Tractatus in Johannem*, CXXIII,2.). Rupert von Deutz ismert exegézisében így bontja ki a jelenetet: „Azon a tengerparton, vagyis a világidő végső célpontjában van a boldog ország, amely egyetlen és örök hajnali étkezés, egyetlen és örökké tartó lakoma. Ott a kiválasztottak valamennyien megtalálják a faszén-paraszt, vagyis a Szentlélek tüzeit, illetve szeretetének teljességét... Találnak rajta majd egy halat is, és kenyeret, vagyis az egy és ugyanazon istenember Krisztust: ő embersége szerint a sült halhoz hasonlít, isteni természete alapján pedig olyan, mint az angyalok szenvedést nem ismerő kenyere”. RUPERTUS TUTIENSIS, *Commentarium in Johannem*, lib. XIV (PL 169,818B) – Vö. SCHWANK, *op. cit.*

⁵⁹ Vö. ApCsel 16,13. Pál apostol a városon kívül, a filippi folyóparton – azaz hétköznapi életterületben – szólítja meg az embereket. E megszólítás révén alakul meg az egyik legvonzóbb és leghitelesebb páli gyülekezet.

3.6. Az Egyház: Betabara – a révész háza

Keresztelő János tanúságtételének helyszíne kapcsán János evangéliumában azt olvassuk: „Ez Betániában történt, a Jordánon túl, ahol János keresztelt”.⁶⁰ Pontosán tudjuk, hogy ez a Betánia nem az a Betánia, azaz nem Lázár, Mária és Márta Jeruzsálem melletti lakhelyéről van szó. Ez a Jordán keleti partján található település valójában Betabara.⁶¹ Az elnevezésből adódó tartalom, a szó magyar megfelelője (a révész háza) okán ez az utolsó *bet* az Egyházzal szülő katekéziszünk koronája.

3.6.1. A perikópa legismertebb mozzanata a tanítványok és Jézus párbeszéde, a „Mester, hol laksz? – Gyertek, nézzétek meg!” dialógusa. A keresők, az Egyházhoz féltékeny közelítők kérdése J. Höffner szerint manapság így hangzik: „Egyház, hol laksz?” És bizakodva, reményteljesen, kimondatlanul is az igent várva hozzáteszi: „A titkodban?”⁶² A nyelvi lelemény, a szójáték nem adható vissza, de a mondandó lényegét, az otthon és a titok „egymásban létét” pontosan értjük: „Hol laksz? A titkodban?” Vagyis: a struktúráidban, az intézményeidben, az épületeidben, a műemlékeidben – vagy valahol másutt keresendő a Lényeg, a Titok, amelyből élsz s amelyet hirdetsz? Azaz: létezik-e az Egyház a jól-rosszul (vagy akár bármily jól) működő intézményrendszeren túl? Létezik az Egyház misztériuma? Megtapasztalható valóság-e, hogy az Egyház a Feltámadott élete, maga a tovább élő Krisztus?

A „nézzétek meg” folytatása így hangzik: „Megnézték, és aznap nála maradtak”. S az ott együtt töltött nap után halljuk a lelkes szavakat: „Heurékámén! Megtaláltuk a Messiást!” Ha az Egyház otthon, amelyben a külső keretek között fellelhető a Titok, heuréka. Ha nem, akkor léte csupán szociológiai kategória. Ha hisszük (márpedig hisszük), hogy az Egyház e Titokból él, e Titkot éli, e Titkot hordozza, e Titok otthona, akkor misszióknak alapvetően meghívás: gyertek, nézzétek meg!

3.6.2. A „Révész háza” sajátos interpretációnkban nyilvánvalóan nagybetűvel írandó, hiszen a Révészben a halált legyőző s a túlpartra mindnyájunkat átvívó, feltámadt Krisztusra gondolunk. Az Egyház küldetése első pillanatától a húsvét üzenetének hordozója. Mátyás megválasztásánál alapvető kritérium, hogy olyan ember lépjen a Tizenkettő közé, aki kezdettől velük volt, hogy velük együtt tanúszkodják Krisztus feltámadásáról.⁶³ A kereszténység lényegét, Jézus Krisztus tanítvá-

⁶⁰ Jn 1,28

⁶¹ A helyszín nem azonosítható be pontosan, a helységnevet illetően pedig a kéziratokban mindkét megjelölés megtalálható. A *Betabara* név (vö. Bír 7,24) valószínűleg Órigenész nyomán, majd Aranyászajú Szent János hatása révén vált elfogadottá. A ma használt magyar Biblia-fordítások a hitelesebbnek vélt szövegtanúk miatt – a revideált Károli-fordítás kivételével, amelyben *Béthabara* olvasható – a *Betánia* megnevezést részesítik előnyben.

⁶² A német nyelvű írás szerzője játszik a *Heim* (otthon) és a *Geheimnis* (titok) szavakkal. A *Geheimnis*, *gehiem* (titok, titkos, gör. *mysterion*) azt jelöli, ami az otthonhoz tartozik, amit jól ismerünk. Vö. HÖFFNER, JOSEPH, *Pastoral der Kirchenfremden. Eröffnungsreferat bei der Herbstvollversammlung der Deutschen Bischofskonferenz* 1979, Bonn 1979. Idézi ZERFASS, *Emberséges lelkipáztorkodás*, 11.

⁶³ Vö. ApCsel 1,21–22.

nyainak, mai tanítványainak hitét is egy korabeli pogány ember, Fesztusz helytartó foglalja össze a legfrappánsabban, amikor a Pál apostollal szembeni, meglehetősen bizonytalan vádat így fogalmazza meg: van egy vitája egy bizonyos halott Jézust illetően, akiről Pál azt állítja, hogy él.⁶⁴ Igen, ez a hitünk: egy bizonyos halott Jézus, akiről azt állítjuk, hogy él. Ez az a húsvéti hit, amely kezdettől átjárja a vértanúk lelkét, amely ma is élő és éltető Üzenet; a túlsó part bizonyossága, az Egyház egyedül érvényes vigasza az emberlét egzisztenciális bizonytalanságában.

3.6.3. Keleti egyházunk különösen is a húsvét Egyháza, amelyet átjár a feltámadás öröme. Húsvétkor véget nem érően zengedezzük a „Feltámadt Krisztus” himnuszát. A feltámadási szertartás ujjongó énekeiben nem csupán azt hirdetjük, hogy Krisztus átment a halálból az életre, hanem hogy átvitt minket is. Feltámadása mindnyájunk feltámadása. Ő a mi Pászánk, aki megnyitotta számunkra az Édent. Erről beszél húsvét liturgiája és ikonográfiája, de erről szól valójában minden vasárnapunk. Az előesti (feltámadási) vecsernyéink mind a húsvét valóságát megénekelő szövegek, az Oktoékhosz tropárjai, kontákjai révén húsvétként élünk meg minden vasárnapot. Szent Liturgiánk, Eucharisziánk ünneplése a Feltámadottal való személyes találkozás sugárzóan szép, kitüntetett alkalma. Még a kereszt előtt is úgy hódolunk, hogy Krisztus feltámadását énekeljük és dicsőítjük. Egész liturgikus életünket s ebből fakadóan egész keresztény létünket a húsvét dinamikája, életet jelentő bizonyossága, a feltámadás boldogító, valóban életet formáló ereje járja át.⁶⁵

Adottság s egyúttal feladat tehát, felülmúlhatatlan örömhír, hogy az Egyház: Betabara, a révés háza; a Pászka ünnepe, az Átmenet helye, az Átkelés eseménye, a Túlpárt gázlója. A nagybetűs Révész nagybetűs Háza, az Odaátra sarkig nyitott (vagy inkább az Alászállás ikonján véglegesen darabokra tört) ajtóval.

4. „Nigra sum, sed formosa” – Az épület hibái, a hold kráterei

Ha az egyházépítés témakörét – a kairológia szempontjainak megfelelően – a hétköznapi valósága felől közelítjük, az építőipar látványos fejlődésére, a ha-

---

⁶⁴ Vö. ApCsel 25,19.

⁶⁵ Újólág megerősítjük, hogy ez a megállapításunk teljes mértékben egybecseng az új kateketikai direktóriumnak a katekézis kériugmatikus jellegére vonatkozó mondandójával. A kériugmatikus katekézis olyan látásmód, melynek tartalma a kériugma, a Jézus Krisztus személyében megjelent üdvözítő üzenet, célja pedig a kériugmában hirdetett Isten – a közeli, velünk lévő Isten – megtapasztalása, s ennek következményeképp meghívás a megtérésre. A kériugmatikus katekézis nem elvont elmélet, hanem egzisztenciális folyamat, „az igazság szabadabbá tesz” boldogító, felszabadító tapasztalatának közvetítése. A kériugmatikus katekézis rövid és lényegre törő, örömteli és aktuális, az evangélium „itt és most” megszólító, az „érintett vagyok” bizonyosságával hangzó, személyes tanúságtétellel megerősített, elköteleződést kívánó s kiváltó meghirdetése – azzal a meggyőződéssel, hogy a kereszténység nem a múlt vallása, hanem a jelen eseménye. – Ezt a perikópát egyébként görög egyházunk rendje szerint húsvét másodnapján olvassuk a liturgiában, így akár az igehirdetés témájaként is választható az Egyházzól szóló katekézis *Betabara* kifejezéshez kapcsolódó tartalma.

gyománys mellett az olykor forradalmian új építőanyagok megjelenésére, az építési technológiák változására, de akár a mély- és magasépítéset elképesztő teljesítményeire vagy a családi otthonoknak a barlanglakásoktól a zöldtetős lakóterekig ívelő építészeti változatosságára is tekinthetünk úgy, hogy azok alátámasztják a fentebb ismertetett lelkipásztori megközelítésünk időszerűségét. Egy építkezésnek ugyanakkor mindig vannak meglepetései, kiszámíthatatlan mozzanatai is, amelyek nehezítik – olykor el is lehetetlenít(het)ik – akár a legkiválóbb tervek kivitelezését is.

Az Egyházzal szülő katekézis egyik legsúlyosabb nehézsége – főként a hitelességet őszintén kereső, a hiteltelenségre pedig igen érzékeny (s joggal érzékeny) fiatalok korosztályában –, hogy hogyan kezeljük az Egyházban fellelhető bűnöket, gyarlóságokat, azaz – „építkezős” gondolatsorunknál maradva – mit kezdünk a „tervtől eltérő kivitelezés” kétségtelenül meglévő, korántsem csupán „építési törmeléket” jelentő, hanem az épület szépségét és praktikumát egyaránt jelentősen ron(dí)tó, a mindennapi használatot negatív befolyásoló, komoly értékvesztést és minőségromlást eredményező építési hibákkal. Ezek közt olykor kiáltó nagyságú hibákat is találunk, olyanokat, amelyek miatt egyesek be sem lépnek az épületbe...

Az Egyház iránti szeretetünk nyilván nem jelentheti azt, hogy ne látnánk, illetve hogy tagadni akarnánk annak gyöngeségeit. A vándorló Egyház soha nem áltathatja magát azzal, hogy bűn nélkül való. Szent II. János Pál pápa az ezredfordulón bocsánatot kért „a történelem folyamán az egyháziak által az Egyház nevében elkövetett bűnök” miatt. Nyilván tisztában vagyunk azzal, hogy ezen a téren jócskán vannak tévedések és tudatos ferdtések – sőt, úgy látjuk, olykor még a szándékos történelemhamisítás is része az egyházzellenes erők fegyvertárának –, mégsem lehet, percig nem lehet kétség afelől, hogy a valódi bűnöket nem letagadnunk, hanem bevallanunk és megbánnunk kell. Hasonlatunkhoz újra visszatérve: az építkezés folyamatos, az evangélium mint „építési szabálykönyv” alapján történő „minőségellenőrzése”, majd ugyanezen zsinórmérték mentén történő „hibafeltárása”, valamint (nem csupán) funkcionális hiányosságainak kijavítása nem alternatív feladat, hanem kötelező velejárója az épület kivitelezésének és üzemeltetésének...

Számunkra eligazítóak Joseph Ratzinger – a későbbi XVI. Benedek pápa – gondolatai:

„Az Úrnak – aki azért jött, hogy megkeresse a bűnösöket, és szándékosan étkezett a bűnösök asztalánál – az egyháza nem lehet olyan egyház, amelyik kívül áll a bűn valóságán, hanem olyan egyház, amelyben együtt van a konkoly és a búza, együtt van a sokféle hal... Az egyházatyák megtalálták a bűn és a kegyelem között lévő ellentét szintézisét az Énekek éneke Jegyesének szavaiban: »Nigra sum sed formosa« – »bűnöktől szennyezett vagyok, de szép«. A ke-

gyelmed révén szép, mivel Te hoztál létre. Az egyház őszintén és bizalommal meg tudja vallani a múlt és a jelen bűneit, jól tudván, hogy a rossz nem rombolja le őt teljesen, jól tudván, hogy az Úr erősebb, és megújítja őt, hogy Isten javainak az eszköze legyen a mi világunkban”.⁶⁶

Az ókeresztény kor atyái a hold képével is illették az Egyházat. A hold nem saját fényével világít, hanem a nap fénye sugárzik át rajta. Az Egyháznak tudnia, újra meg újra tudatosítania kell, hogy hivatása az Igazság Napja, Krisztus világosságának továbbsugárzása. Sajnos a holdbéli kráterek, a sötét foltok, a „holdfogyatkozások” is benne vannak a képben, de az Egyház élete mindennek ellenére nem szólhat másról, mint a Világ Világosságáról.

Gyöngé érvelésnek tűnhet, de lelki és közösségi tapasztalatunk alapján lényegesnek véljük megfogalmazni, hogy gyarló mivoltunk tapasztalata (miközben sajog a szívünk tőle, hiszen fáj az Egyház tagjainak minden egyes bűne) alázattal fogadott ajándék is lehet: az Egyház épp azért tud hitelesen tanúskodni az Isten végtelen irgalmáról és emberszeretetéről, mert maga sem tökéletes, mert nem valamiféle eszményi elitklub; maga is naponta rászorul az irgalomra, a meg nem érdemelt szeretetre. Ahogyan a kételkedő Tamás az Úr sebeinek érintésekor, úgy rendülhetünk meg az Egyház – bűneink miatt sajtó – sebeinek vérző, lüktető fájdalmát érezve, amikor e sebek közelségében tudjuk megvallani a Feltámadott sebeket át is sugárzó, gyógyító jelenlétének bizonyosságát: Én Uram, én Istenem!⁶⁷

5. Záró gondolatok

A fentiekben az Egyházzól szóló katekézis néhány szempontját, valamint egy praktikus egyházépítési modell evangéliumi megalapozottsággal tervezett dokumentációját igyekeztünk megfogalmazni. A leírtak egyháztudatunkat gazdagító erejében s egyúttal továbbadást segítő praktikumában bízva ajánljuk tervvázlatun-

---

⁶⁶ RATZINGER, JOSEPH, *Emlékezet és kiengesztelődés. A Nemzetközi Teológiai Bizottság dokumentumának bemutatása*, részlet, in https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_memoria-riconciliazione-presentazione_ratzinger_hu.html

⁶⁷ Vö. Jn 20,24–29. – „Amikor elhatalmasodott a bűn, túláradt a kegyelem” (Róm 5,20). A negatív tapasztalat is szülhet pozitív eredményt. Boccaccio *Dekameronjának* egyik közismert novellája arról szól, hogy „a zsidó Ábrahám, Giannotto di Civigni ösztönzésére, elmegy a római udvarba: mikor pedig ottan látja a papok gonoszságát, visszatér Párizsba és megkeresztelkedik”. Miközben a pápai udvarban erények és egyházszertet helyett bűnt és szégyenteljes élvezethajszolást lát, mégis azt tapasztalja, hogy a katolikus hit virágzik és terjed, azt mondja: „Joggal következtetek arra, hogy annak, mint minden hitnél igazabb és szentebb hitnek, a Szentlélek a talpköve és támasza. Ezért, holott rábeszéléseiddel szemben rideg és kemény maradtam, és nem akartam megkeresztelkedni, most nyíltan megmondom neked, hogy semmiképpen el nem mulasztanám a megkeresztelkedést”. <https://mek.oszk.hu/00300/00334/html/01.htm> [Letöltve: 2022. 03. 14.]

kat – akár tervbírálatra is, de sokkal inkább örömteli kivitelezésre – katekétáink figyelmébe. Mindezt jó szívvel imádkozunk is: „A tebened erőssége, Uram, szilárdítsd meg az Egyházat, melyet kiontott, drága véreden szereztél!”⁶⁸

---

⁶⁸ „A Találkozás ünnepének kánonja”, részlet, in *Dicsérjétek az Urat. Görögkatolikus szertartású énekeskönyv*, Nyíregyháza 2013, 49.